VERICA TRSTENJAK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2009. május 14. [1]

I – Bevezetés

1. A jelen előzetes döntéshozatali eljárásban a Juzgado de Primera Instancia nº 4 de Bilbao (a továbbiakban: kérdést előterjesztő bíróság) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv [2] értelmezésére irányuló kérdést terjesztett előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé.

2. A kérdést előterjesztő bíróság konkrétan arra keresi a választ, hogy a fogyasztóvédelem irányelvben kitűzött céljából következik-e, hogy a végrehajtás iránti kérelmet elbíráló nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhatja a választottbírósági kikötés semmisségét, és ennek következtében hatályon kívül helyezheti a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy az említett szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos, tisztességtelen választottbírósági kikötést tartalmaz.

1 – Eredeti nyelv: német.

2 – HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet 2. kötet 288. o.

II – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

3. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.”

4. Ugyanezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisz-

tességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

B – *A nemzeti jog*

5. Az irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kimondja:

7. A spanyol jogban a fogyasztók tisztességtelen feltételekkel szembeni védelmét elsősorban az 1984. július 19-i 26/1984 Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló 26/1984. sz. általános törvény, a BOE 1984. július 24-i 176. száma; a továbbiakban: 26/1984 törvény) biztosítja.

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.”

8. A 26/1984 törvényt az irányelvet a nemzeti jogba átültető 1998. április 13-i Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación (az általános szerződési feltételekről szóló 7/1998. sz. törvény, a BOE 1998. április 14-i 89. száma; a továbbiakban: 7/1998 törvény) módosította.

6. Az irányelv melléklete tartalmazza azon feltételeknek a jelzésszerű felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők. Az 1. pont q) alpontjában e helyütt megemlíti azon feltételeket, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy „kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybe vételében, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbírósághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie”.

9. A 7/1998 törvény többek között a 10a. cikket illesztette be a 26/1984 törvénybe, amelynek (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Minden olyan egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezés tisztességtelen feltételnek tekintendő, amely a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. A jelen törvény első kiegészítő rendelkezésében felso-

rolt valamennyi rendelkezés tisztességtelen feltételnek tekintendő.

[…]”

10. A 7/1998 törvény 8. cikke értelmében:

„(1) Semmisek azok az általános feltételek, amelyek a szerződő fél sérelmére ellentmondanak a törvénynek vagy egyéb kötelező erejű vagy tiltó jogszabálynak, feltéve ha ezek megsértésük tekintetében nem írnak elő egyéb szankciókat.

(2) Semmisek különösen a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott olyan tisztességtelen általános feltételek, amelyeket a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló, 1984. július 19-i 26/1984 általános törvény 10a. cikke és első kiegészítő rendelkezése határoz meg […].”

11. Az alapügy tényállásának megvalósulása idején a választottbírósági eljárást a 2003. december 23-i Ley 60/2003 de Arbitraje (választottbíráskodásról szóló 60/2003. sz. törvény, a BOE 2003. december 26-i 309. száma; a továbbiakban: 60/2003 törvény) szabályozta.

12. A 60/2003 törvény 8. cikkének (4) és (5) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(4) Az ítélethozatal helye szerinti elsőfokú bíróság rendelkezik illetékességgel az ítélet végrehajtása tekintetében, a polgári perrendtartás 545. cikke (2) bekezdésének megfelelően […]

(5) A választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti kereset az ítélet meghozatalának helye szerinti Audiencia Provincialnál indítható.”

13. A 60/2003 törvény 22. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A választottbírák dönthetnek saját hatáskörükről a választottbírósági kikötés létezésére vagy érvényességére vonatkozó kifogásokat, valamint bármely más olyan kifogást is beleértve, amelyek mérlegelése megakadályozza a jogvita érdemi részének megismerését. E tekintetben a szerződés részét alkotó választottbírósági kikötés a szerződés egyéb kikötéseitől független megállapodásnak minősül. A szerződés semmisségét megállapító választottbírósági határozat önmagában nem eredményezi a választottbírósági kikötés semmisségét.

(2) Az előző bekezdésben szereplő kifogásokat legkésőbb a kérelem időpontjában kell benyújtani, anélkül, hogy a választottbírák kijelölésében vagy kinevezésében való részvétel ténye megakadályozná e kifogások benyújtását. Az arra vonatkozó kifogást, hogy a választottbírák túllépik hatáskörüket, akkor kell benyújtani, amikor a választottbírósági cselekmények során a hatáskört meghaladó jogterület tárgyalására kerül sor.

[…]”

14. A 60/2003 törvény 40. cikke szerint:

„A jogerős ítélet ellen a hatályon kívül helyezés iránti keresetet e cím rendelkezéseinek megfelelően kell benyújtani.”

15. A 60/2003 törvény 41. cikkének (1) bekezdése a következő rendelkezéseket tartalmazza:

„Az ítélet csak akkor helyezhető hatályon kívül, ha az ezt kérő fél azt állítja és bizonyítja, hogy:

a) a választottbírósági kikötés nem létezik, vagy érvénytelen,

b) valamely választottbíró kijelöléséről vagy valamely eljárási cselekményről nem értesítették megfelelő módon, illetve valamely más okból nem tudta jogait érvényesíteni,

[…]

f) az ítélet ellentétes a közrenddel.”

16. A 60/2003 törvény 43. cikke szerint:

„A jogerős ítélet a *res iudicata* joghatásaival jár, és vele szemben csak a Ley de Enjuiciamento Civilben (a polgári perrendtartásról szóló törvény) a jogerős ítéletek vonatkozásában előírtaknak megfelelő felülvizsgálat kérelmezhető.”

17. A 60/2003 törvény 44. cikke értelmében az ítéletek végrehajtását a Ley de Enjuiciamento Civilben és a 60/2003 törvény VIII. címében foglalt rendelkezések szabályozzák.

18. A 2000. január 7-i Ley 1/2000 de Enjuiciamento Civil (polgári perrendtartásról szóló 1/2000 törvény, a BOE 2000. január 8-i száma; a továbbiakban: 1/2000 törvény) 517. cikke (2) bekezdésének 2. pontja úgy rendelkezik, hogy a választottbírósági ítéletek vagy határozatok végrehajthatók.

19. Az 1/2000 törvény 556. cikkének (1) bekezdése a végrehajtás alá vont személynek biztosítja a jogot, hogy a végrehajtást elrendelő végzés kézbesítésétől számított tíz napon belül kifogással éljen a végrehajtással szemben.

20. Az 1/2000 törvény 559. cikkének (1) bekezdése felsorol néhány eljárási hibát, amelyekre hivatkozva a végrehajtás alá vont személy kifogást nyújthat be.

III – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

21. 2004. május 24-én María Cristina Rodríguez Nogueira (a továbbiakban: végrehajtás alá vont személy) magánszemélyeknek szánt mobiltelefon-előfizetési szerződést kötött az Asturcom Telecomunicaciones S.L. (a továbbiakban: Asturcom) szolgáltatóval. E szerződés választottbírósági kikötést tartalmazott, amely a szerződésből eredő valamennyi vitás kérdést az Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (Jogi és Méltányossági Választottbíróságok Európai Szövetsége, a továbbiakban: AEADE) hatáskörébe utalt.

22. A szerződésben a végrehajtás alá vont személy kötelezettséget vállalt többek között arra, hogy a vonalat a szolgáltatás tényleges megkezdésének időpontjától számított 18 hónapig fenntartja, és vonalanként legalább 6 eurós fogyasztást teljesít. Vállalta továbbá, hogy a szolgáltatóval kötött szerződés feltételeit nem módosítja, a számlákat kifizeti, és tovább használja az ugyanezen szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő többi vonalat. A tekintetben is megállapodás született, hogy ha az ügyfél megszegi a szerződést, minden egyes szerződéses vonal után 300 eurót fizet a szolgáltatónak, amit adott esetben a megfelelő eljárás keretében állapítanak meg.

23. Mivel a végrehajtás alá vont személy néhány számlát nem egyenlített ki, és a szerződést a minimális időtartam lejárta előtt felmondta, 2005. február 16-án az Asturcom az AEADE bilbaói központjában vele szemben szerződésszegés miatt választottbírósági eljárást indított.

24. A 2005. április 14-én hozott választottbírósági ítélet a végrehajtás alá vont személyt összesen 669,60 euró megfizetésére kötelezte. Mivel a végrehajtás alá vont személy nem nyújtott be hatályon kívül helyezés iránti kérelmet, az ítélet jogerőssé vált.

25. 2007. október 29-én az Asturcom végrehajtás iránti kérelmet nyújtott be M. C. Rodríguez Nogueira ellen, amelyben azt kérte, hogy a fent említett összeg, valamint 300 eurónyi kamat és költség erejéig rendeljék el a végrehajtást.

26. Előzetes döntéshozatalra utaló végzésében a kérdést előterjesztő bíróság elsőként kifejti, hogy mely indokokból tartja tisztességtelennek a szerződésben található választottbírósági kikötést. E tekintetben különösen arra utal, hogy a választottbíráskodással megbízott egyesület dolgozza ki a távközlési szerződéseket, a választottbírósági kikötésben nem jelölik meg a válaszottbíróság székhelyének városát, vagy a több város közüli választás lehetőségét, valamint arra, hogy a választottbíráskodás helyére történő utazásnak magasabb a költsége, mint a követelt összeg.

27. Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság rávilágít arra, hogy a választottbíráskodást szabályozó spanyol törvény nem kötelezi és nem is hatalmazza fel a választottbírákat arra, hogy hivatalból vizsgálják a választottbírósági kikötéseket, és kimondják azok semmisségét, amelyek semmisek vagy tisztességtelenek.

28. A kérdést előterjesztő bíróság kétségét fejezi ki az eljárási szabályok és a közösségi jog összeegyeztethetőségét illetően. Ezért felfüggesztette az eljárást, és a következő kérdést terjesztette előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé:

„A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti fogyasztóvédelem értelmezhető-e akképpen, hogy valamely jogerős, a fogyasztó távollétében hozott választottbírósági ítélet végrehajtása iránti kérelmet elbíráló bíróság hivatalból köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét, és ennek következtében hatályon kívül helyezni a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos, tisztességtelen választottbírósági kikötést tartalmazott?”

IV – A Bíróság előtti eljárás

29. A 2008. január 29-én kelt előzetes döntéshozatalra utaló végzés 2008. február 5-én érkezett a Bíróság Hivatalába.

30. Írásbeli észrevételeket az Asturcom, valamint a Spanyol Királyság és a Magyar Köztársaság kormánya, illetve a Bizottság nyújtott be

a Bíróság eljárási szabályzatának 23. cikkében előírt határidőn belül.

31. Mivel senki nem nyújtott be tárgyalás tartása iránti kérelmet, így a 2009. február 10-i általános értekezletet követően sor kerülhetett a jelen főtanácsnoki indítvány kidolgozására.

V – Az előterjesztett fő érvek

32. Az *Asturcom* szerint a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdésre nemmel kell válaszolni. Emlékeztet arra, hogy bár a spanyol szabályozás nem teszi azt kifejezetten lehetővé, a nemzeti bíróság – a Mostaza Claro-ügyben [3] hozott ítéletnek megfelelően – vizsgálhatja hivatalból a választottbírósági kikötés semmisségét valamely ítélet hatályon kívül helyezése iránti kereset keretében. Ebből következően a nemzeti jogrend megfelel azon követelményeknek, amelyeket a közösségi jog támaszt a fogyasztók tisztességtelen feltételekkel szembeni védelme területén.

33. Ezenkívül az Asturcom arra hivatkozik, hogy a spanyol Tribunal Constitucional (alkotmánybíróság) ítélkezési gyakorlata a választottbírósági ítéleteket és a bírósági határozatokat egyenrangúként kezeli, ezért ha valamely választottbírósági ítéletet – a jelen ügyhöz hasonlóan – a közlésétől számított két hónapon belül nem támadnak meg, az ítélet jogerőre emelkedik, ugyanúgy, mint a fellebbezéssel meg nem támadható és végrehajtható ítéletek. Következésképpen a jogerős ítélet végrehajtását elrendelő bíróság nem vizsgálhatja *ab initio* és hivatalból azt, hogy a választottbírósági kikötés érvényes-e vagy semmis, és így nem tagadhatja meg a végrehajtást, ahogy azt egyébiránt az Audiencia Provincial de Madrid az ítélkezési gyakorlatában egyértelművé tette.

34. Az ilyen értelmezés nem csak jogbiztonság elvének tiszteletben tartását teszi lehetővé – amely a határozat jogerejében mutatkozik meg –, hanem a fent hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítéletnek is megfelel, amely csak abban az esetben hatalmazza fel a nemzeti bíróságokat a tisztességtelen választottbírósági kikötés semmisségének megállapítására, ha még nem jogerős választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet bírálnak el.

35. Ugyanakkor a *magyar és a spanyol kormány* azt javasolja a Bíróságnak, hogy ismerje el, a jogerős választottbírósági ítélet végrehajtása iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróságok hivatalból vizsgálhatják a választottbírósági kikötés semmisségét. Lényegében ugyanolyan érvelést adnak elő, mindenekelőtt arra hivatkozva, hogy az ítélkezési gyakorlatban kidolgozott elvek analógia útján alkalmazhatóak.

3 – A C-168/05. sz. Mostaza Claro-ügyben 2006. október 26-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-10421. o.).

36. A *magyar kormány* különösen azzal érvel, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy azon közérdekű okok, amelyeken a fogyasztóknak az irányelv által biztosított védelme alapszik, pontosan azt követelik meg, hogy a nemzeti bíróság hivatalból vizsgálja a fogyasztókkal kötött szerződések feltételeinek tisztességtelen jellegét, mindenekelőtt az alapeljáráshoz hasonló ügyekben.

37. A *spanyol kormány* összességében ugyanerre a következtetésre jut, hozzátéve némi magyarázatot a spanyol eljárási szabályokról.

38. Így kifejti, hogy a spanyol nemzeti és a közösségi szabályozás nem összeegyeztethetetlen a fogyasztók tisztességtelen feltételekkel szembeni védelmét illetően. Az alkalmazandó spanyol rendelkezéseknek megfelelően valamely választottbírósági kikötés érvényességét – mint közrendi kérdést – nem csak az ügyet elbíráló bíróságnak kell vizsgálnia, hanem az ítélet végrehajtását elrendelő bíróságnak is, függetlenül attól, hogy az említett kikötés miatt kárt szenvedett fél megjelent-e, vagy sem, a választottbíróság vagy az ítélet végrehajtást elrendelő bíróság előtt, és adott esetben élt-e fellebbezéssel, vagy sem.

39. A spanyol kormány szerint Spanyolországban számos ítélet – többek között az Audiencia Nacional 2005. május 9-i ítélete – elismerte, hogy a bíróságok különösen közrendi okokból vizsgálhatják azon ítéleteket, amelyeknek a végrehajtását el kell rendelniük, jóllehet a felek egyike sem kérte azt.

40. Következésképpen a spanyol kormány úgy véli, hogy mind a fogyasztóvédelem helyes alkalmazásának, mind pedig a közrend fogalma tág értelmezésének lehetővé kell tennie, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság hivatalból vizsgálja a választottbírósági kikötés érvényességét, és hatályon kívül helyezze a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a választottbírósági kikötés tisztességtelen feltételt tartalmaz.

41. A *Bizottság* elsőként bizonyos, a jelen ügy alapjául szolgáló tények és a Mostaza Claro-ügy tényállása közötti különbségekre hívja fel a figyelmet, amelyek abban rejlenek, hogy egyrészt a fogyasztó a jelen ügyben passzív hozzáállást tanúsított, másrészt a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegére vonatkozó kérdés nem az ítélet hatályon kívül helyezése iránti eljárás keretében, hanem az említett ítélet végrehajtása iránti eljárásban merült fel. A Bizottság elismeri ezenkívül, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság felülvizsgálati hatásköre főszabály szerint korlátozottabb, mint a hatályon kívül helyezés iránti keresetet elbíráló bíróságé.

42. Ugyanakkor a Bizottság előadja, hogy az irányelv által kitűzött célok fontossága megköveteli, hogy a végrehajtás iránti kérelmet elbíráló bíróság kivételesen hivatalból vizsgálja a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét, és adott esetben helyezze azt hatályon kívül. Amennyiben – amint az az alapügyben is történt – a fogyasztó nem nyújtott be jogorvoslati kérelmet a választottbírósági ítélet ellen, az ítélet végrehajtása iránti kérelmet elbíráló bíróság az egyetlen független és a választottbírósági kikötés fenntartásához saját érdeket nem fűző olyan fórum, amelynek lehetősége nyílik az említett kikötés vizsgálatára, ezért az ő feladata az említett kikötés érvényességének vizsgálata.

43. Végül a Bizottság kitért a kérdést előterjesztő bíróság azon kérdését érintette, hogy vajon a nemzeti bíróságnak nemcsak joga, hanem egyenesen kötelezettsége is a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegének hivatalból történő vizsgálata. A Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 38. pontjából és rendelkező részéből a Bizottság arra következtet, hogy az ilyen vizsgálatot kötelező hivatalból lefolytatni.

VI – Jogi értékelés

A – *Előzetes észrevételek*

44. A 93/13 irányelv 3. cikkében foglalt meghatározás szerint azok a feltételek tisztességtelenek, amelyeket a gazdaságilag erősebb fél előzetesen és egyoldalúan fogalmaz meg, és amelyek anélkül kötelezik a másik felet, hogy az a tartalmukat befolyásolni tudta volna. Valamely feltétel tisztességtelen jellege a 3. cikk (1) bekezdése szerint abban rejlik, hogy a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. [4]

45. A fogyasztókkal kötött szerződések tisztességtelen feltételeiből eredő problémák már jóval a 93/13 irányelv hatályba lépése előtt ismertek voltak. Az olyan, egyre inkább szolgáltatásokon és fogyasztáson alapuló társadalomban, mint amilyen az európai társadalom, a felek által egyedileg meg nem tárgyalt feltételeket tartalmazó előre kidolgozott szabványszerződések használata elkerülhetetlenül terjed. Az előre kidolgozott szabványszerződés ilyen feltételei használatának veszélye abban rejlik, hogy az azt megfogalmazó nem, vagy nem elegendő mértékben veszi figyelembe a másik szerződő fél érdekeit. [5]

4 – Kohles, S., *Das Recht der vorformulierten Vertragsbedingungen in Spanien – Die Umsetzung der Richtlinie 93/13/EWG über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen,* Frankfurt am Main 2004., 56. o.

5 – Baier, K., *Europäische Verbraucherverträge und missbräuchliche Klauseln – Die Umsetzung der Richtlinie 93/13/EWG über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen in Deutschland, Italien, England und Frankreich,* Hamburg 2004., 2. o.

46. Az irányelv e helyzet orvoslására, a nemzeti fogyasztóvédelmi rendelkezések részleges harmonizációja útján jött létre.[6] Célja a Közösség tagállamaiban az egységes védelem minimális szintjének biztosítása a fogyasztókkal kötött szerződések tisztességtelen feltételeivel szemben. Az irányelv lényegét a 6. cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezések képezik, amelyek szerint a tagállamok előírják, hogy az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve". Másrészt pedig a 7. cikk (1) bekezdése előírja, hogy a tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre „ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását".

47. Jogtudományi szempontból az irányelv 6. és 7. pontja a másodlagos jog fogyasztók védelmét célzó, kényszerítő rendelkezésének minősül, amelynek következménye a magánautonómia legfontosabb kifejeződésének, a szerződési szabadságnak a korlátozása.[7]

B – *A nemzeti bíróságoknak a tisztességtelen feltételek vizsgálatára vonatkozó hatásköre a Bíróság ítélkezési gyakorlatában*

48. A Bíróság az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben,[8] a Cofidis[9] és a Mostaza Claro-ügyben[10] hozott ítéleteiben értelmezte az említett rendelkezéseket, és olyan jelentést tulajdonított nekik, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróságoknak, hogy feladataik ellátása során hatékony módon járjanak el az említett tisztességtelen feltételekkel szemben. A jelen ügyet az említett ítéletekre tekintettel kell vizsgálni. Ezért a következőkben azt kell

6 – Ugyanúgy, mint az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 85/577/EGK tanácsi irányelv, a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló, 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv esetében, a 93/13 irányelv alapelve a minimális szintű harmonizáció. Ezen elvet végleg elhagyja a fogyasztók jogairól szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó, 2008. október 8-i bizottsági javaslat (COM (2008) 614 végleges), amely e négy irányelvet egyetlen horizontális jogi aktusba foglalja. Az irányelvtervezet jelenleg a teljes harmonizáció elvén alapul, amelynek következtében a tagállamok nem tarthatnak fenn vagy fogadhatnak el az irányelvben előírtaktól eltérő rendelkezéseket. E javaslat célja a fogyasztói belső piac megfelelő működéséhez való hozzájárulás, és egységes, magas szintű fogyasztóvédelem megvalósítása a fogyasztóvédelemre vonatkozó jog alapvető, a belső piac szempontjából jelentős elemeinek teljes harmonizációjával.

7 – A szerződési szabadság közösségi jogi aktusok általi korlátozását illetően lásd Basedow, J., „Die Europäische Union zwischen Marktfreiheit und Überregulierung – Das Schicksal der Vertragsfreiheit", *Sonderdruck aus Bitburger Gespräche Jahrbuch 2008/I*, München 2009. A szerző véleménye szerint a másodlagos közösségi jog a magánjogi szerződéseket illetően döntően kényszerítő jellegű. Rendelkezéseinek többsége korlátozza a szerződési szabadságot; csak néhány említi meg kifejezetten a felek azon szabadságát, hogy valamely kérdésről szerződésben rendelkezzenek. A tudomány úgy tekint a szerződési szabadságra, mint a felek autonómiájának legfontosabb kifejeződésére, és ebből következően, mint az egyéni jogok biztosítékára. A felek autonómiáját illetően lásd: a német összehasonlító jogtudományban Larenz, K., Wolf, M., *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, 9. kiadás, München 2004., 2. pont; az osztrák jogban Koziol, H., Welser, R., *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I: Allgemeiner Teil – Sachenrecht – Familienrecht*, 11. kiadás, Bécs 2000., 84. o.; a francia jogban Aubert, J.-L., Savaux, É., *Les obligations. 1. Acte juridique*, 12. kiadás, Párizs 2006., 72. o., 99. pont; valamint a spanyol jogban Díez-Picazo, L./Gullón, A., *Sistema de derecho civil*, I. kötet, 10. kiadás, Madrid 2002., 369. o. E művek világossá teszik, hogy a felek autonómiájának jogi határát a kényszerítő szabályok és a közrendi szabályok jelentik.

8 – A C-240/98–C-244/98. sz. Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben 2000. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-4941. o.).

9 – A C-473/00. sz. Cofidis-ügyben 2002. november 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-10875. o.).

10 – Hivatkozás a 3. lábjegyzetben.

megvizsgálni, hogy a hivatkozott ítéletekhez vezető ügyek hasonlósága mennyiben teszi lehetővé az ezen ítéletekben kidolgozott elvek jelen ügyre való kiterjesztését.

49. Elsőként emlékeztetni kell az ítélkezési gyakorlatból eredő azon elvekre, amelyek fényében a jelen ügyet a következőkben vizsgálni kell.

50. Az irányelv 6. és 7. cikkének értelmezése során a Bíróság megfontolásainak kiindulópontja a következő megállapítás volt: „az irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát”. [11] A Bíróság e körülményből arra következtetett, hogy „a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki”. [12]

51. A Bíróság továbbá megállapította, hogy a bíróság azon lehetősége, hogy hivatalból vizsgálja a feltételek tisztességtelen voltát, megfelelő eszköz az irányelv 6. cikkében foglalt eredmény elérésére, vagyis annak megakadályozására, hogy az egyéni fogyasztót a tisztességtelen feltételek kössék. A Bíróság azt is megállapította, hogy e lehetőség annak elősegítéséhez is megfelelő, hogy az irányelv 7. cikkében szereplő cél elérhetővé váljon, mivel az említett vizsgálat esetleges visszatartó erejének köszönhetően megszűnhet a tisztességtelen feltételek alkalmazása a fogyasztók és az eladók vagy szolgáltatók között létrejött szerződésekben. [13] A Bíróság ezenkívül megállapította, hogy valamely feltétel tisztességtelen jellege hivatalból történő vizsgálatának lehetősége a fogyasztó hatékony védelme érdekében szükséges, figyelembe véve, hogy fennáll az a nem elhanyagolható kockázat, hogy a fogyasztó többek között tájékozatlanságból nem hivatkozik a vele szemben alkalmazott kikötés tisztességtelen voltára.

52. Ezen előzmények alapján a Bíróság az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítéletben [14] megállapította, hogy az irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem azt vonja maga után, hogy a nemzeti bíróságokhoz benyújtott keresetek elfogadhatóságának vizsgálata során a nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhatja az előtte lévő ügyben szereplő szerződés feltételeinek tisztességtelen jellegét.

11 – A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítélet 25. pontja, és a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 25. pontja.

12 – A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítélet 27. pontja, és a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 26. pontja.

13 – A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítélet 28. pontja, fenti 9. lábjegyzetben hivatkozott Cofidis-ügyben hozott ítélet 32. pontja és a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 27. pontja.

14 – Hivatkozás a fenti 8. lábjegyzetben, 29. pont.

53. A Cofidis-ügyben hozott ítéletben [15] a Bíróság pontosította az ítélkezési gyakorlatát, megerősítve, hogy a nemzeti bíróság azon lehetősége, hogy az említett szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegét hivatalból vagy a fogyasztó kifogása nyomán vizsgálja, nem függhet jogvesztő határidő betartásától.

54. Végül a Mostaza Claro ügyben hozott ítéletben [16] a Bíróság megállapította, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság akkor is köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és megsemmisíteni ezt a választottbírósági ítéletet, ha megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, akkor is, ha a fogyasztó erre a semmisségre nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a hatályon kívül helyezés iránti keresetben hivatkozott.

55. A Bíróság azon megfontolásra alapította határozatát, hogy az irányelv 6. cikke által követett célkitűzés nem érhető el, ha egy választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló bíróság csak azért nem vizsgálhatná ezen ítélet semmisségét, mert a fogyasztó a választottbírósági eljárás keretében nem hivatkozott a választottbírósági kikötés semmisségére. [17] A fogyasztó e mulasztását tehát semmiképpen nem tehetné jóvá a szerződéshez viszonyított harmadik személyek cselekvése. A Bíróság véleménye szerint végső soron az irányelv által létrehozott sajátos védelmi rendszer sérülne. [18]

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálata

1. A bíróságnak a kikötés vizsgálatára vonatkozó hatásköréről

56. A Mostaza Claro-ügyben történtekkel megegyezően a jelen ügy tárgya is olyan választottbírósági kikötés, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság tisztességtelennek vél. [19] A Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a nemzeti bíróság feladata annak megállapítása, hogy a szerződési feltétel megfelel-e mindazon kritériumoknak, amelyek szerint valamely feltételt tisztességtelennek lehet minősíteni a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében. [20] A kérdést előterjesztő bíróság szerint a vitatott választottbírósági kikötés akadályát képezi M. C. Rodríguez Nogueira védekezésének, valamint a keresethez és kifogáshoz való joga gyakorlásának, ami alapján M. C. Rodríguez Nogueira az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének hatálya alá tartozik, a melléklet q) pontjával összefüggésben.

15 – Hivatkozás a fenti 9. lábjegyzetben, 38. pont.
16 – Hivatkozás a fenti 3. lábjegyzetben, 39. pont.
17 – Uo. 30. pont.
18 – Uo. 31. pont.
19 – Az előzetes döntéshozatalra utaló végzés 3. pontja.
20 – Lásd a C-237/02. sz. Freiburger Kommunalbauten ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3403. o.) 22. pontját és a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 23. pontját.

57. Ugyanakkor az alapügy abban különbözik a Mostaza Claro-ügytől, hogy M. C. Rodríguez Nogueira nem jelent meg a választottbíróság előtt, és nem nyújtott be hatályon kívül helyezés iránti kérelmet a választottbírósági ítélet ellen. Következésképpen a Mostaza Claro-ügyben történtektől eltérően a jelen ügyben az a kérdés merül fel, hogy a nemzeti bíróság végrehajtási eljárás keretében megállapíthatja-e a kikötés önkényes jellegét. Egy másik különbség mutatkozik meg abban a tényben, hogy a Mostaza Claro-ügyben az érintett fogyasztó kifejezetten hivatkozott a kérdéses választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegére, míg a jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy a végrehajtás iránti kérelem elbírálásakor az ilyen kikötés tisztességtelen jellegét hivatalból is vizsgálni kell-e.

58. Az összes észrevételt előterjesztő fél, az Asturcom kivételével, azon a véleményen van, hogy a nemzeti bíróságnak a végrehajtási eljárás keretében is jogosultnak kell lennie a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegének hivatalból történő vizsgálatára, és annak semmissé nyilvánítására. Osztom e véleményt.

59. Álláspontom szerint ezen értelmezés felel meg a legjobban a fogyasztóvédelem 93/13 irányelvben foglalt céljának. Ezen értelmezés a 93/13 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének tartalmának is megfelel, amely kifejezetten megköveteli a tagállamoktól, hogy a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodjanak a „megfelelő és hatékony eszközökről" a tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetéséhez. E tekintetben az átültető nemzeti eszközök hatékonyságának azon követelménye, amelyet a jogalkotó is hangsúlyozott, különleges jelentőséggel bír az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálatakor. Végül ezen értelmezés egybevág a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatával, amely megköveteli, hogy az irányelv belső jogba történő átültetésekor a tagállamoknak hatékonyan kell biztosítaniuk az irányelv által a magánszemélyekre ruházott jogokat. [21]

60. Ezen értelmezéssel nem ellentétes a tagállamok intézményi és eljárási autonómiája, amelyet „eljárási autonómiának" neveznek. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából ellenben kitűnik, hogy az ilyen tárgyú közösségi jogszabályok hiányában minden tagállam belső jogrendjének feladata kijelölni a hatáskörrel rendelkező bíróságot, és meghatározni a bírósághoz való fordulás azon eljárási szabályait, amelyek célja, hogy biztosítsák a jogalanyok közösségi jogból eredő jogainak védelmét. [22]

21 – Lásd a 103/88. sz. Fratelli Constanzo ügyben 1989. június 22-én hozott ítélet (EBHT 1989., 1839. o.) 29. és azt követő pontjait és a C-208/90. sz. Emmott-ügyben 1991. július 25-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-4269. o.) 20. és azt követő pontjait. Ugyanebben az értelemben lásd Schroeder, W., *EUV/EGV – Kommentar* (szerk. Rudolf Streinz), 249. cikk, 96. pont, 2183. o. Ami a tagállamok azon kötelezettségét illeti, hogy az irányelvek nemzeti jogba történő átültetése során biztosítsák azok tényleges érvényesülését (effet utile), lásd a 48/75. sz. Royer-ügyben 1976. április 8-án hozott ítéletet (EBHT 1976., 497. o.).

22 – Ebben az értelemben lásd a 33/76. sz. Rewe-ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1989. o.) 5. pontját; a 45/76. sz. Comet-ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet (EBHT 1976., 2043. o.) 13. pontját; a C-312/93. sz. Peterbroeck-ügyben 1995. december 14-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-4599. o.) 12. pontját; valamint a C-453/99. sz., Courage és Crehan ügyben 2001. szeptember 20-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-6297. o.) 29. pontját; a C-13/01. sz. Safalero-ügyben 2003. szeptember 11-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-8679. o.) 49. pontját; a C-432/05. sz. Unibet-ügyben 2007. március 13-án hozott ítélet (EBHT 2007., I-2271. o.) 39. pontját; a C-222/05–C-225/05. sz., Van der Weerd és társai egyesített ügyekben 2007. június 7-én hozott ítélet (EBHT 2007., I-4233. o.) 28. pontját és a C-2/06. sz. Kempter-ügyben 2008. február 12-én hozott ítélet (EBHT 2008., I-411. o.) 57. pontját.

61. E tekintetben figyelembe kell venni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a hatékony bírói jogvédelem elve a tagállamok közös alkotmányos hagyományain alapuló általános jogelvek közé tartozik, azt az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. és 13. cikke állapította meg, majd az Európai Unió Nizzában, 2000. december 7-én kihirdetett alapjogi chartájának [23] 47. cikke megerősítette. [24] Hozzá kell tenni, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a védelemhez való jog tiszteletben tartását biztosítani kell „minden olyan eljárásban […], amely valamely személylyel szemben indult, és e személyre nézve hátrányos intézkedéshez vezethet", [25] vagyis a választottbírósági eljárásokban is. [26]

62. El kell ismerni, hogy a tagállamok jogrendjében a végrehajtási eljárásnak nem az érdemi vizsgálat, hanem kizárólagosan a választottbírósági ítélet végrehajtása képezi tárgyát. A végrehajtás alá vont személy azon lehetősége, hogy a végrehajtható jogcímmel szemben anyagi jogi kifogást terjesszen elő, főszabály szerint szintén korlátozott, és meghatározott követelmények teljesítéséhez van kötve. [27] Ugyanakkor úgy vélem, hogy a fogyasztóvédelem 93/13 irányelvben foglalt céljának elérése érdekében el kell ismerni a nemzeti bíróságoknak a végrehajtási eljárások keretében történő felülvizsgálatra vonatkozó megfelelő lehetőségét. [28]

63. Ellenkező esetben az történne, hogy a szerződési feltétel tisztességtelen jellege végeredményben, vitathatatlan módon a fogyasztóra nézve hátrányos hatást fejtene ki. Így olyan jogi helyzet állna elő, amelyet a közösségi jogalkotó mindenképpen el akart kerülni, figyelembe véve a fogyasztók gazda-

23 – HL C 364., 1. o.

24 – A 222/84. sz. Johnston-ügyben 1986. május 15-én hozott ítélet (EBHT 1986., 1651. o.) 18. és 19. pontja; a 222/86. sz., Heylens és társai ügyben 1987. október 15-én hozott ítélet (EBHT 1987., 4097. o.) 14. pontja; a C-424/99. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben 2001. november 27-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-9285. o.) 45. pontja; a C-50/00. P. sz., Unión de Pequeños Agricultores kontra Tanács ügyben 2002. július 25-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-6677. o.) 39. pontja és a C-467/01. sz. Eribrand-ügyben 2003. június 19-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-6471. o.) 61. pontja.

25 – Lásd a C-135/92. sz., Fiskano kontra Bizottság ügyben 1994. június 29-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-2885. o.) 39. pontját és a C-32/95. P. sz., Bizottság kontra Lisrestal és társai ügyben 1996. október 24-én hozott ítélet (EBHT 1996., I-5373. o.) 21. pontját.

26 – Lásd Tizzano főtanácsnoknak a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyre vonatkozó, 2006. április 27-i indítványa 59. pontját.

27 – A végrehajtást elrendelő bíróság főszabály szerint a végrehajtható jogcímet veszi figyelembe, és nem vizsgálja a végrehajtható jog fennállását, mivel e lehetőséget a peres eljárásban eljáró bíróságnak kell mérlegelnie (lásd Béguin, J./Ortscheidt, J./Seraglini, C. „La convention d'arbitrage", *La Semaine juridique – Édition Générale*, 2007. június, 26. sz., 17. o.). A jogrendszertől függően lehetnek kivételek a végrehajtandó követelés teljesítése vagy az arra vonatkozó haladék esetén, amennyiben a végrehajtás alá vont személy azt okirattal bizonyítja. A végrehajtás alá vont személynek főszabály szerint rendelkezésére állnak olyan eljárások, amelyek útján a végrehajtást elrendelő bíróság által elkövetett eljárási szabálytalanságokra hivatkozhat. Némely jogrendszerben léteznek olyan eljárások, amelyek útján a végrehajtással szemben anyagi jogi kifogás támasztható (lásd Schellhammer, K., *Zivilprozess*, 10. kiad., Heidelberg 2003., 109–110. o., 219. és 223. pont; Lackmann, R., *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*, 6. kiad., München 2003., 80. o., 210. pont).

28 – Ebben az értelemben lásd Jordans, R., „Anmerkung zu EuGH Rs. C-168/05 – Elisa Maria Mostaza Claro gegen Centro Móvil Milenium SL", *Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht*, 2007., 50. o-t is. Bár főszabály szerint a választottbírósági eljárásban előterjeszthető érveléseknek nincs helye a választottbírósági ítélet elismerésére és végrehajtására vonatkozó eljárásban, a szerző úgy véli, hogy a közrend sérelme esetén elképzelhetők kivételek.

ségi érdekei védelméhez kapcsolódó különleges érdeket.

64. Pontosan a jelen ügy mutatja azt különösen nyilvánvaló módon, hogy nem felelne meg a 93/13 irányelvnek, ha a végrehajtást elrendelő bíróság nem rendelkezne a megfelelő felülvizsgálati hatáskörrel. Ilyen esetben ugyanis a fogyasztónak – ahhoz, hogy a semmis szerződési feltétel hátrányos következményeit elhárítsa – teljes mértékben a végrehajtási eljárást megelőzően, vagyis a korábbi eljárásban kellene védekeznie a vitatott feltétellel szemben. M. C. Rodríguez Nogueirának mint az alapeljárásban a végrehajtás alá vont személynek tehát meg kellett volna jelennie a választottbírósági eljárásban, amelynek a jogszerűségével szemben a kérdést előterjesztő bíróság kétségeket táplál. Más szóval: a nemzeti jog megkövetelné a fogyasztótól, hogy érvénytelen eljárásban jelenjen meg ahhoz, hogy kérhesse a szerződés semmissé nyilvánítását. Ez a megoldás elfogadhatatlan, és azt mutatja, hogy a végrehajtást elrendelő bíróságnak kell rendelkeznie megfelelő felülvizsgálati hatáskörrel.

65. Mindettől függetlenül, az irányelv céljának eléréséhez szükséges az – amint azt a Bíróság is megállapította –, hogy a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzet a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozással kiegyenlíthető legyen. [29] A kérdést előterjesztő bíróság által nyújtott információk szerint a választottbíráskodást szabályozó spanyol törvény nem kötelezi, és nem is hatalmazza fel a választottbírákat arra, hogy hivatalból vizsgálják a semmis vagy tisztességtelen választottbírósági kikötéseket, és kimondják azok semmisségét. [30]

66. Még azt feltételezve is, hogy a választottbíróságok kötelesek vagy jogosultak erre, súlyos kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy a választottbíróság mindig függetlennek és pártatlannak tekinthető-e, figyelembe véve, hogy bizonyos körülmények között a választottbíróságnak közvetlen érdeke fűződhet azon választottbírósági kikötés fenntartásához, amelyen a hatásköre alapul. A Bizottság találóan hívta fel e lehetőségre a figyelmet. [31] Ez a helyzet például az alapeljáráshoz hasonló esetben, amelyben a választottbírósági kikötést ugyanaz a szervezet fogalmazta meg, amely a választottbírósági eljárás lefolytatásáért is felel. Következésképpen a tisztességtelen választottbírósági kikötés semmisségének vizsgálata nem tartozhat kizárólag a választottbíróság hatáskörébe. Épp ellenkezőleg, e feladatot olyan bíróságra kell bízni, amely a jogállamra jellemző igazságszolgáltatási függetlenség minden biztosítékát nyújtja.

67. Ugyanakkor, amennyiben az érintett nem nyújt be hatályon kívül helyezés iránti kérelmet a választottbírósági ítélet ellen, és következésképpen ez utóbbi jogerőssé válik – és e helyzet nem zárható ki, figyelembe véve épp a fogyasztók kereskedelmi tapasztalatának gyakori hiányát – [32] a végrehajtás iránti

29 – Lásd ezen indítvány 50. pontját.

30 – Lásd az előzetes döntéshozatalra utaló végzés 4. pontját.

31 – Lásd a Bizottság írásbeli észrevételeinek 37. pontját. Picó i Junoy, J., „El abuso del arbitraje por parte de ciertas instituciones arbitrales", *Diario La Ley*, XXVI. évfolyam, 6198. sz., szintén jelzi a választottbíróság elfogultságának veszélyét. A szerző úgy véli, hogy ez kivételesen a végrehajtás iránti kérelem elutasításának indokát képezheti, amennyiben fennállnak az elfogultságra utaló jelek.

32 – Lásd a jelen indítvány 51. pontját.

kérelmet elbíráló bíróság főszabály szerint az egyetlen és utolsó fórum, amelynek lehetősége van a szerződési feltétel jogszerűségének megítélésére. [33] Következésképpen a közösségi jogrendnek el kell ismernie, hogy a szóban forgó bíróság éppen egyedi helyzete folytán rendelkezik a megfelelő mérlegelési jogkörrel. A tagállamoknak tehát biztosítaniuk kell, hogy a végrehajtás iránti kérelmet elbíráló bíróság rendelkezzen a végrehajtás iránti kérelem elutasításához és a választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezéséhez szükséges eljárási hatáskörrel.

68. A végrehajtás iránti kérelem elutasításának az egyik indokát főszabály szerint képezhetik a tagállam közrendjének védelmével kapcsolatos okok. A nemzetközi közjogban létezik hasonló szabály: a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban, 1958. június 10-én kelt Egyezmény [34] V. cikkének 2. bekezdése és az Európa Tanács keretében 1966-ban aláírt, választottbíróságot érintő egységes törvényről szóló európai egyezmény [35] 29. cikkének (2) bekezdése. Az Európai Unió néhány tagállamának jogrendszere tartalmaz hasonló rendelkezéseket. [36]

69. A spanyol pozitív jog a végrehajtást elrendelő bíróságot nem jogosítja fel kifejezetten a választottbírósági kikötés hivatalból történő vizsgálatára. A kérdést előterjesztő bíróság erre a végzésében utal. Következésképpen a végrehajtást elrendelő spanyol bíróságok felülvizsgálati hatásköre korlátozott, ugyanúgy, mint a Közösség tagállamainak többségében, és fő tárgya a végrehajtási eljárás alaki szabályainak vizsgálata. Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az utóbbi években választottbírósági ítéletek végrehajtását elrendelő több spanyol bíróság utasított el végrehajtás iránti kérel-

33 – Ebben az értelemben foglalt állást Picó i Junoy, J., i.m., hivatkozás a fenti 31. lábjegyzetben.

34 – Megtalálható az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL) internetes oldalán: http://www.uncitral.org. Az Egyezmény az V. cikke 2. bekezdésének a) pontjában a következőt mondja ki: „A választottbírósági határozat elismerése és végrehajtása abban az esetben is megtagadható, ha annak az országnak illetékes hatósága, amelyben az elismerést és végrehajtást kérik, megállapítja, hogy: […] b) a határozat elismerése vagy végrehajtása ennek az országnak közrendjébe ütköznék”. Picó i Junoy, J. a fenti 31. lábjegyzetben idézett műben úgy véli, hogy a spanyol jogot a nemzetközi közjog e rendelkezésének fényében kell értelmezni. Következésképpen a nemzeti bíróságnak el kell utasítania a végrehajtás iránti kérelmet, és hatályon kívül kell helyeznie a választottbírósági ítéletet.

35 – Megtalálható az Európa Tanács internetes oldalán. Az Egyezmény a 29. cikkében a következőket állapítja meg: „(1) An arbitral award may be enforced only when it can no longer be contested before arbitrators and when an enforcement formula has been apposed to it by the competent authority on the application of the interested party. (2) The competent authority shall refuse the application if the award or its enforcement is contrary to *ordre public* or if the dispute was not capable of settlement by arbitration”.

36 – Németországban a vonatkozó szabályok a Zivilprozessordnungban (polgári perrendtartásról szóló törvény, a továbbiakban: ZPO) találhatóak. A ZPO 1060. §-ának (1) bekezdése értelmében végrehajtásra akkor kerülhet sor, ha megállapították, hogy az ítélet végrehajtható. A ZPO 1060. §-ának (2) bekezdése megállapítja, hogy a végrehajthatóvá nyilvánítás *(exequatur)* iránti kérelmet el kell utasítani, és a választottbírósági ítéletet hatályon kívül kell helyezni, amennyiben az 1059. § (2) cikkében előírt hatályon kívül helyezési okok valamelyike fennáll. A ZPO 1059. §-a (2) bekezdése 2. pontjának b) alpontja a hatályon kívül helyezés különleges okát állapítja meg. E rendelkezésnek megfelelően a választottbírósági ítélet akkor helyezhető hatályon kívül, ha a bíróság megállapítja, hogy az elismerése vagy végrehajtása ellentétes lenne a közrenddel. A ZPO 1059. §-a (2) bekezdésének 2. pontjában felsorolt hatályon kívül helyezési okokat is figyelembe kell venni hivatalból a végrehajthatóvá nyilvánítás megállapítása iránti eljárásban (Senat, BGHZ 142., 204. o., 206. o.) abban az esetben is, ha a hatályon kívül helyezés iránti kérelem benyújtására nyitva álló határidő már lejárt (a ZPO 1059.§-ának (3) bekezdése). Belgiumban a Code Judiciaire 1710. cikkének (1) bekezdése állapítja meg, hogy az első fokon eljáró bíróság elnöke csak az érdekelt fél kérelmére rendelheti el választottbírósági ítélet végrehajtását. Az 1710. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy az elnök elutasítja az említett kérelmet többek között akkor, ha az ítélet a közrendet sérti.

meket azon okból, hogy a vitatott ítéletek ellentétben álltak a közrenddel. [37] Spanyolországban az ítélkezési gyakorlat [38] és a tudomány [39] is egyetérteni látszik e szemponttal. Az új ítélkezési irányzat alapvetően ugyanezen következtetésre jut, amely a fogyasztóvédelem követelményére mint a végrehajtást elrendelő bíróság megfelelő felülvizsgálati jogkörének alapjára mutat rá. [40] Mindezen kívül a spanyol jogi helyzet, a felsőbíróságok kétséget kizáró ítélkezési gyakorlatának hiányában, nem tűnik egyértelműnek.

70. Számomra az tűnik megfelelőnek, ha a közösségi jogrend magáénak tekinti azon általános, mind a nemzetközi közjogban, mind az Európai Unió egyes tagállamai jogrendszerében elismert jogelvet, amely megtiltja a közrenddel ellentétes választottbírósági ítélet végrehajtását, figyelembe véve, hogy a Bíróság a Mostaza Claro-ügyben hozott ítéletében hallgatólagosan megállapította, hogy a 93/13 irányelvben foglalt fogyasztóvédelemi rendelkezések a közrend részét képezhetik. [41] Ebből a Bíróság arra következtetett, hogy indokolt az említett rendelkezéseket megsértő választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése.

71. Amint azt a Bíróság a hivatkozott ítéletben megállapítja, az irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt kényszerítő rendelkezés – miszerint az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben szereplő tisztességtelen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve" – indokolja, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozva a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet. [42] A 93/13 irányelv egyébként a Bíróság szerint a fogyasztó védelmének megerősítésére irányulva az EK 3. cikk (1) bekezdése t) pontjának értelmében olyan intézkedésnek minősül,

37 – Lásd például az Audiencia Provincial de Madrid (sección 14) 2005. július 28-i (rec. nº302/2005) és 2005. július 29-i (rec. nº155/2005) végzéseit.

38 – Lásd a Tribunal Supremo 2007. november 6-i ítéletét (8/2007. sz. ítélet). Ezen ítéletben a Tribunal Supremo megállapítja, hogy a végrehajtást elrendelő bíróságra ruházott hatáskör lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy a közösségi jog elsőbbsége áll-e fenn, vagy a szerződés felmondásának az ítéletben vizsgált okának, illetve bármely más közrendi oknak kell-e érvényesülnie. Mindazonáltal a Tribunal Supremo álláspontja alátámasztása érdekében nem hivatkozik egyetlen rendelkezésre sem.

39 – Lásd Picó i Junoy, J., i. m., hivatkozás a fenti 31. lábjegyzetben, és Lorca Navarrete, A. M., „Los motivos de la denominada acción de anulación contra el laudo arbitral en la vigente ley de arbitraje", *Diario La Ley,* 6005. sz.

40 – Lásd az Audiencia Provincial de Madrid (sección 21) 2008. június 10-i (rec. nº 694/2007), 2007. június 19-i és 2007. május 24-i végzéseit.

41 – A fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 38. pontja. A jogirodalom is így értelmezi a kérdést. Lásd Jordans, R., i.m., hivatkozás a fenti 28. lábjegyzetben, 50. o., aki úgy értelmezi az ítéletet, hogy a Bíróság oly súlyosnak vélte a vizsgált feltétel tisztességtelen jellegét, hogy azt a közrendet érintőnek tekintette. Loos, M. szerint, „Case: ECJ – Mostaza Claro", *European Review of Contract Law,* 2007., 4. kötet, 443. o., a Bíróság elismerte, ahogy korábban azt a versenyjogi szabályok vonatkozásában tette, hogy az irányelv kényszerítő jellegű fogyasztóvédelmi rendelkezései a közrendi szabályok rangján helyezkednek el. Poissonnier, G./Tricoit, J.-P. szerint, „La CJCE confirme sa volonté de voir le juge national mettre en oeuvre le droit communautaire de la consommation", *Petites affiches,* 2007. szeptember, 189. sz., 15. o., a Bizottságtól eltérően a Bíróság nem állapította meg kifejezetten, hogy a közösségi fogyasztóvédelmi szabályok közrendi normák. Ugyanakkor elismerik, hogy a Bíróság ezen ítéletben kifejtett megfontolásai értelmezhetők ilyen értelemben. Courbe, P./Brière, C./Dionisi-Peyrusse, A./Jault-Seseke, F./Legros, C. szerint, „Clause compromissoire et réglementation des clauses abusives: CJCE, 26 octobre 2006", *Petites affiches,* 2007., 152. sz., 14. o. a Bíróság említett ítélkezési gyakorlatának az a következménye, hogy a 93/13 irányelv fogyasztóvédelmi szabályai immár közrendi normák.

42 – A fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 38. pontja.

amely elengedhetetlen a Közösségre bízott feladatok megvalósításához és különösen a Közösség egész területén az életszínvonal és életminőség javításának biztosításához. [43]

72. Teljes mértékben tudatában vagyok annak, hogy azon értelmezés, amelyet az irányelv 6. és 7. cikke vonatkozásában javasolok, végső soron megtöri az egyes tagállamok jogrendje által biztosított jogerőt, ami nyomán szükségszerűen felmerül az a kérdés, hogy hogyan lehet összeegyeztetni ezen értelmezést a Bíróságnak a közösségi joggal ellentétes nemzeti határozatok és ítéletek jogerejére vonatkozó jelenlegi ítélkezési gyakorlatával.

73. A Kapfefer-ügyben hozott ítéletében [44] a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az ítélt dolog elve mind a közösségi, mind pedig a nemzeti jogrendekben jelentős szerepet tölt be, és megerősítette azt az elvet, amely szerint mind a jog, mind a jogviszonyok stabilitásának, illetve az igazságszolgáltatás megfelelő működésének biztosításához fontos, hogy ne lehessen többé vita tárgyává tenni azokat bírósági határozatokat, amelyek a rendelkezésre álló jogorvoslatok kimerülését, illetve az azok előterjesztésére nyitva álló határidők elteltét követően jogerőre emelkedtek. Egyébiránt a Bíróság az Eco Swiss ügyben hozott ítélet [45] alapján megállapította, hogy az EK 10. cikkből eredő együttműködési kötelezettség nem írja elő a nemzeti bíróságnak, hogy eltérjen a belső eljárási szabályoktól a jogerős bírósági határozatok újbóli vizsgálata és hatályon kívül helyezése céljából, amennyiben a közösségi jog megsértése nyilvánvalóvá válik. [46]

74. Mindazonáltal a Bíróság feloldotta azt a feszültséget, amely így a jogbiztonság és a fogyasztóvédelem között keletkezett, és hallgatólagosan egyértelművé tette, hogy az ítélt dolog tiszteletben tartásának elve alá van rendelve az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvei tiszteletben tartásának. A közösségi jog közvetlen hatályából következő, a jogalanyok szerzett jogainak védelmére irányuló részletes eljárási szabályok meghatározása során a tagállamoknak ugyanis úgy kell eljárniuk, hogy ezek a szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a belső jognak a hasonló jogorvoslatokra vonatkozó szabályai (egyenértékűség elve), és ne úgy alakítsák ki őket, hogy a gyakorlatban lehetetlenné tegyék a közösségi jogrend által elismert jogok gyakorlását (tényleges érvényesülés elve). [47]

75. A fenti megfontolásokat – mindenekelőtt a hatékony fogyasztóvédelem biztosításának szükségességét [48] – figyelembe véve, és a Bíróság – pozitív, a szerződő feleken kívüli beavatkozást megkövetelő – ítélkezési gyakorlatának [49] fényében, meg vagyok

43 – Uo. 37. pont.
44 – A C-234/04. sz. Kapferer-ügyben 2006. március 16-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-2585. o.) 20. pontja.
45 – A C-126/97. sz. Eco Swiss ügyben 1999. június 1-jén hozott ítélet (EBHT 1999., I-3055. o.) 46. és 47. pontja.
46 – A fenti 44. lábjegyzetben hivatkozott Kapferer-ügyben hozott ítélet 24. pontja.
47 – A fenti 44. lábjegyzetben hivatkozott Kapferer-ügyben hozott ítélet 22. pontja.
48 – Lásd a jelen indítvány 59. pontját.
49 – Lásd a jelen indítvány 59. pontját.

győződve arról, hogy kivételesen szükség lehet a jogerő megtörésére.

76. Mindebből kitűnik, hogy a fogyasztó távollétében hozott jogerős választottbírósági ítélet végrehajtása iránti kérelmet a nemzeti bíróságnak el kell utasítania, és az ítéletet hatályon kívül kell helyeznie, ha megállapítja, hogy a választottbírósági kikötés a fogyasztó kárára tisztességtelen feltételt tartalmaz. [50]

2. A végrehajtást elrendelő bíróságnak a tisztességtelen jelleg vizsgálatára vonatkozó kötelezettsége

77. Bár e tekintetben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés nem egyértelmű, úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság egyébiránt azt a kérdést szándékozik a Bíróságnak feltenni, hogy vajon a végrehajtást elrendelő bíróságnak nem csak joga, hanem kötelezettsége is hivatalból vizsgálni a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét.

78. E tekintetben először is arra kell utalni, hogy mind az Océano Grupo Editoral és Salvat Editores egyesített ügyekben, [51] mind a Cofidis-ügyben [52] hozott ítéletben a Bíróság azt állapította meg, hogy a nemzeti bíróságnak „jogosultsága" és „lehetősége" is van a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegének hivatalból történő vizsgálatára. Első ránézésre ez is azon következtetéshez vezetne, hogy a nemzeti bíróság vizsgálhatja a feltétel tisztességtelen jellegét, de nem köteles azt megtenni. Ugyanakkor a hivatkozott ítéletek ilyen értelmezése nem venné figyelembe, hogy a Bíróság teljes gondolatmenete a fogyasztóvédelem 93/13 irányelvben követett célja körül forgott.

79. A Bíróság különösen azt hangsúlyozta, hogy az ilyen bírói felülvizsgálatnak visszatartó hatása van, és így hozzájárul ahhoz, hogy megszűnjön a tisztességtelen feltételeknek az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben való alkalmazása. Véle-

50 – Így vélekedik Lucas, A., „Intervención judicial en el arbitraje – La apreciación de oficio de cláusulas abusivas y de la nulidad del convenio arbitral", *Diario La Ley*, XXVIII. évfolyam, 6789. sz. is, aki a Mostaza Claro-ügyben hozott ítéletet elemezte, és úgy vélte, hogy az adott ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre adandó válasznak lényegében ugyanazon érveken kell alapulnia, mint a Mostaza Claro-ügyben előadottak. Véleménye szerint a Mostaza Claro-ügyben a Bíróság a hatékonyság elvére támaszkodott, amely megtiltja a közösségi jogból eredő jogok gyakorlásának túlzott megnehezítését.

51 – Hivatkozás a fenti 8. lábjegyzetben, 25. pont.

52 – Hivatkozás a fenti 9. lábjegyzetben, 32., 33. és 35. pont.

ményem szerint az ilyen felülvizsgálat által célzott visszatartó hatás mindazonáltal sérülne, ha kizárólag a végrehajtást elrendelő bíróság mérlegelésétől függne. Ellenben a közösségi jognak megfelelően biztosítva lenne a fogyasztók védelme, ha a nemzeti bíróságot törvény kötelezné az ilyen vizsgálat lefolytatására. [53]

80. Ezenkívül úgy tűnik, hogy ezen álláspont képezi a Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet alapját is. Ezen ítéletben a Bíróság megállapította, hogy azon közérdek jellege és jelentősége, amelyen a fogyasztóknak a közösségi jogrendben biztosított védelme alapul, indokolja továbbá, „hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen *köteles* vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozván a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet”. [54]

81. A Bíróság az említett ítéletben következetesen megállapította, hogy „az irányelvet akként kell értelmezni, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság akkor is köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és megsemmisíteni ezt a választottbírósági ítéletet – amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott –, ha a fogyasztó erre a semmisségre nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a hatályon kívül helyezés iránti keresetben hivatkozott”. Amint azt már jeleztem, a Bíróság lényegében arra alapította az ítéletét, hogy a közösségi fogyasztóvédelmi szabályok közrendi normák. [55]

82. Következésképpen a fenti megfontolásokból kitűnik, hogy a közösségi jog kötelezi a nemzeti bíróságokat a vizsgálatra.

53 – Ebben az értelemben lásd Van Huffel, M., „La condition procédurale des règles de protection des consommateurs: les enseignements des arrets Océano, Heininger et Cofidis de la Cour de Justice”, *Revue européenne de droit de la consommation,* 2003., 97. o., amely szerint a Bíróság által követett célokat csak akkor lehet elérni, ha a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni a szerződési feltétel tisztességtelen jellegét.

54 – A fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 35–38. pontja. Lásd az ítélet különböző nyelvi változatait, például a spanyolt (*„deba* apreciar de oficio”), a németet („von Amts wegen … prüfen *muss”)*, a franciát (*„soit tenu* d'apprécier d'office”), az angolt (*„being required* to assess of its own motion”), az olaszt (*„sia tenuto* a valutare d'ufficio”), a hollandot („ambtshalve *dient* te beoordelen”) és a portugált (*„deva* apreciar oficiosamente”).

55 – A fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Mostaza Claro-ügyben hozott ítélet 38. pontja. A tudomány ugyanezen a véleményen van. Lásd Jordans, R. 28. lábjegyzetben hivatkozott művét és Poissonnier, G./Tricoit, J.-P. 41. lábjegyzetben hivatkozott művét.

VII – Végkövetkeztetések

83. E megfontolásokra tekintettel azt javaslom a Bíróságnak, hogy a következőképpen válaszoljon a Juzgado de Primera Instancia nº4 de Bilbaonak:

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelvből az következik, hogy valamely jogerős, a fogyasztó távollétében hozott választottbírósági ítélet végrehajtása iránti kérelmet elbíráló bíróság hivatalból köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét, és ennek következtében hatályon kívül helyezni a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen választottbírósági kikötést tartalmazott.